



中國吉祥話

Sleutel tot de
Chinese Symboliek



Sleutel tot de Chinese Symboliek

Wie zich in de Chinese cultuur verdiept, maar voorbij gaat aan het 'spel der symbolen' doet niet alleen zichzelf tekort, maar mist ook een uitgelezen kans om waardering te oogsten in zijn of haar contacten met de Chinese bevolking. Symbolen spelen tot op de dag van vandaag een grote rol en zijn dan ook overal te vinden: niet alleen in tempels, op kostbaar porselein of in mystieke boeken, maar ze worden ook afgebeeld op alledaagse dingen zoals de verpakking van wierook, een paar kinderschoenen of een luciferdoosje. De patronen zijn soms duizenden jaren oud en net zo in het collectieve geheugen van de Chinese bevolking gegrift als de woorden van Confucius - al is het wel zo dat de meeste Chinezen noch van het één, noch van het ander de werkelijke verklaring kunnen reproduceren.

Chinese symbolen zijn grofweg ontstaan uit vier bronnen:

- Oude verhalen over wijze mannen, vorsten en generaals uit lang vervlogen tijden, waarvan er een aantal in de loop der eeuwen verheven zijn tot god;
- Religieuze attributen (symbolen) van goden die ons behulpzaam kunnen zijn bij het uitpuzzelen om welke god, onsterfelijke of geest het gaat;
- Attributen van personages die voortgekomen zijn uit de Chinese literatuur en
- Alles wat zijn oorsprong vindt in het spelen met taal, wat in het Chinees een stuk makkelijker is dan bij ons.



Deze laatste categorie is verreweg de meest populaire bij de doorsnee Chinees omdat het 'verstaan' ervan geen specifieke kennis vereist en de betekenis 'altijd goed' is.

Het spelen met woorden die hetzelfde klinken, maar een andere betekenis hebben (de zogenaamde 'homoniemen') is voor de Chinees meer voor de hand liggend dan voor ons. In Nederland zijn we wel bekend met het begrip 'kringtaal' (een woord wat bij diverse beroepsgroepen een andere associatie oproept) en woordspelletjes waarbij we de lezer op het verkeerde been zetten ('navelstaren' en 'hyenavel'), maar verder beperken we ons vaak tot het verhaspelen van woorden om tot een grappig effect te komen.

Toch zijn er ook in het Nederlands genoeg woorden die uitwisselbaar (homoniem) zijn: het woord 'min' kunnen we interpreteren als niet netjes of niet beschaafd, maar ook als geliefde, voedster of als een rekenkundig begrip. Spelen met deze overeenkomsten doen we echter nauwelijks behalve misschien in rebussen en cryptogrammen.

De Chinese taal bestaat voor een groot gedeelte uit woorden die opgebouwd zijn uit meerdere karakters, maar er zijn ook nog duizenden woorden die slechts met één enkel karakter geschreven worden. Deze taal kent echter niet meer dan een krappe 400 lettergrepen, die op vier 'tonen' (plus de mogelijkheid van een 'toonloze' variant) uitgesproken kunnen worden en het ligt dus voor de hand dat meerdere karakters (woorden) niet alleen dezelfde lettergreep, maar ook dezelfde toon moeten delen (het veranderen van een toon geeft een andere betekenis aan een woord en dat is een van de redenen waarom het Chinees voor ons zo moeilijk te leren is). Door in het woordenboek te zoeken naar planten, voorwerpen of dieren die dezelfde klank hebben als gunstige of begerenswaardige zaken (vooral carrière, geld en kinderen spelen hierbij een grote rol), komt men uit op een aantal uitwisselbare betekenissen. In de loop der eeuwen zijn die min of meer gestandaardiseerd.

Bij dit soort woordspelletjes is men echter niet altijd even secuur: een lettergreep c.q. woord in de eerste toon kan in principe natuurlijk alleen uitgewisseld worden met een andere lettergreep c.q. woord met diezelfde toon, maar er zijn genoeg voorbeelden bekend van afwijkingen (vergelijkbaar met een situatie waarbij wij iets schrijven met 'ei' of 'ij', dan wel met een 'd', 'dt' of 't').

Om het nog ingewikkelder te maken, worden 'echte' symbolen ook nog wel eens vermengd, met homoniemen of met zaken die zowel een symbolische- als een homoniemwaarde hebben. Soms wordt hiermee een bepaald begrip beklemtoond of verdubbeld, maar meestal heeft de ontwerper zich gewoonweg laten meeslepen in het spel. Het uiteenrafelen van zo'n vlechtwerk van patronen en afbeeldingen kan een tijdrovende kwestie zijn, maar als men eenmaal in de ban van dit spel is geraakt dan gaat er een wereld open.

Het spelen met taal was in China al rond 200 voor Christus - en vermoedelijk zelfs veel eerder - populair: cadeautjes en gebruiksvoorwerpen werden in de vroege Handynastie al regelmatig versierd met bloemen, vogeltjes en visjes om een bepaalde wens uit te drukken. In de Songdynastie (tiende tot dertiende eeuw) werd het creëren van woordspelletjes een echte rage en later zelfs tot 'kunst' verheven. Het maken van dergelijke rebussen en de kwaliteiten die nodig waren om ze te ontcijferen gaven dan ook in hoge mate aan hoe groot iemands kennis was van de geschiedenis, de literatuur en allerlei andere klassieke werken.

In de periode tussen 1400 en 1800 werden deze 'ch'i li hua' (mooie, goedgunstige spreuken) pas echt belangrijk in het onderlinge verkeer. Steeds meer woorden die een mogelijke negatieve bijbetekenis hadden werden vermeden en vanaf de vijftiende eeuw zien we dat het meer regel dan uitzondering is dat schilders en tekenaars dit soort taalpuzzeltjes in hun werk opnemen (of zelfs tot een hoofdthema maken). Een aantal van deze spreuken is gestandaardiseerd, maar vanaf 1800 zijn verreweg de meeste toepassingen opgebouwd uit losse elementen.

Veel aspecten van de Chinese symboliek zijn erg moeilijk te doorgronden en vooral op het gebied van lokale woordspelletjes valt nog veel te ontdekken. Niet zelden zijn zulke woordspelletjes gebaseerd op verhalen die alleen in een bepaalde streek bekend zijn of bekend waren. Soms zijn ze ontstaan naar aanleiding van plaatselijke gebruiken of een zeer specifieke situatie, een andere keer blijkt het dialect wat er in een streek wordt gesproken de sleutel te zijn. Door de eeuwen heen heeft ook het Chinees een totaal andere uitspraak gekregen en bepaalde begrippen kregen in de loop der tijd, net als bij ons, een heel andere betekenis. Daarnaast moeten we ons realiseren dat China enorm groot is en dat plaatselijke afwijkingen meer regel dan uitzondering zijn. Vermenigvuldig die oppervlakte met 4000 jaar geschiedenis en het wordt duidelijk dat het compleet uiteenrafelen van 'de Chinese symboliek' een theoretisch gebeuren is geworden.

Vooralsnog beperken wij ons tot de goden en symbolen van centraal China en de kustgebieden omdat de kans dat u die tegenkomt het grootst is.

De volgende tabel geeft een overzicht van een aantal populaire toepassingen.

Bijvoorbeeld: Vleermuis (in het Chinees uitgesproken als 'fu') klinkt hetzelfde als 'fu' (rijkdom), maar ook als 'fu' (overvloed) en 'fu' (geluk). De laatste drie worden wel met andere karakters geschreven, maar hebben dezelfde klankwaarde en zijn daarom dus uitwisselbaar.

Eerst wordt telkens de meest gangbare verklaring gegeven;



Vleermuizen met vingercitroenen

na het woord 'of' volgt (volgen) minder frequent gebruikte betekenissen.

Indien u Chinees beheerst dan zult u zien dat soms de klank niet exact overeenkomt, maar daar heeft de traditie (soms onder invloed van dialecten) besloten dat die ook als zodanig gebruikt mag worden.

Dit overzicht is nog lang niet compleet, maar erg goed bruikbaar bij het determineren van de meest voorkomende symbolen. Wij streven ernaar om met enige regelmaat een aangevulde lijst te publiceren en de onderwerpen in de lijst nader toe te lichten want menige verklaring zal vermoedelijk de nodige vragen oproepen. Over een aantal symbolen hebben wij al geschreven in ons boek 'Chinese Goden en Symbolen' en zolang dat nog niet uitverkocht is zullen we daar geen Curio of een Klein Draakje aan wijden, maar gelukkig blijft er genoeg over om u de komende jaren te verrassen met inhoudelijke informatie.

Tussen vierkante haakjes staan de vereenvoudigde karakters en de transcriptie in pinyin - indien van toepassing.

Vorm

Over de vorm van zowel de soms fraai gekalligrafeerde karakters als de afgebeelde of driedimensionaal vormgegeven symbolen kan ook nog iets gezegd worden: Cirkelvormig of rond (tuan) 團 [tuān] mag als: 'volkomen', 'compleet', 'allesomvattend', 'hemels' of 'eeuwig' gelezen worden (vierkante vormen zijn doorgaans geassocieerd met de aarde; ronde vormen zijn daarentegen 'hemels').

Langgerekt: mag men interpreteren als 'langdurig'.

Extreem groot of buiten proporties: heeft als extra boodschap 'groot', 'enorm' of 'heel erg veel'.

Verdubbelingen kunnen gelezen worden als: 'volmaakt', 'alle', 'telkens', 'opvolgend' of 'veel'.

Herhalingen van patronen wijzen op de wens: 'eeuwig voortduren' ('meanderen') - of spreken de hoop uit dat er nooit een tekort aan zal zijn.

Soms worden objecten met elkaar verbonden door een lint, een touw, een koord of zelfs een ketting; dit bindt niet alleen het één aan het ander, maar benadrukt ook vaak de samengestelde wens (bijvoorbeeld: 'lang leven èn fortuin').

Planten:

Appel: (p'ing kuo) 蘋果 [pingguo] hiervan gebruikt men slechts de eerste lettergreep; deze klinkt als rust en orde 平 (zie ook 'vaas' en 'wilde appel').

Bamboe: (chu) 竹 [zhu] klinkt als: vragen, afsmecken, wensen 祝.

Bloemenmand: (hualan) 花籃 [huā lán] attribueert van één der acht onsterfelijken.

Chrysant: (chü) 菊 [ju] klinkt als: blijven (langdurig) 居.

Ceder: (pai) 柏 [bai] klinkt als 100, alles, allen 白.

Cipres: zie 'ceder'.

Granaatappel: (shih) 石 [shi] symbool voor veel zaden (zie 'zaden') c.q. veel kinderen, maar is ook homoniem met 'generatie' 世. Verder één van de drie vruchten van overvloed (veel kinderen).

Hibiscus: (jung) 容 [rong] klinkt als: eer, glans, glorie, bloeiend 榮 [róng].

Jujube: (tsao) 棗 [zao] klinkt als: spoedig 早.

Kaki: (shih) 柿 [shi] klinkt als: zaak, onderneming, aangelegenheid 事.



Een bijzonder grote vis

Kalebass: (hu-lu) 葫蘆 [葫芦 hulu]. De eerste lettergreep klinkt als: lang leven 胡; de tweede lettergreep klinkt als: rijkdom (zie ook 'hert') 祿 [禄]. Verder attribueert van één der acht onsterfelijken.

Kaneel: (kuei) 桂 [gui] klinkt als: eerbiedwaardig, van aanzien, kostbaar 貴 [贵].

Litchi - ook bekend als Lychee - vrucht: (lichih) 荔枝 [lizhi] klinkt als: li = voordeel 利 en shih = markt, handel.

Ling chih: (magische zwam) 靈芝 [灵芝 lingzhi] symbool voor hoge ouderdom, maar ook homoniem want de eerste lettergreep (geest, kracht) klinkt als: (hoge)ouderdom 齡 [齡].

Lotus: (ho) 荷 [he] klinkt als: korf, mand, doosje, kistje 盒 of als: (in) harmonie, vrede 和 of als: eendracht, samenvoegen, in harmonie brengen 合.



Lotus: (lien) 蓮 [莲 lian] klinkt als: aaneengesloten, onafgebroken, voortdurend 連 [连] of als: kabel, ketting 鏈 [鏈] of als: verbintenis, alliantie, aan elkaar gekoppeld 聯 [联].

Narcis: (shui hsien) 水仙 [shuixian] het tweede karakter betekent: 'onsterfelijke' 仙.

Orchidee: (lan) 蘭 [兰] klinkt als: (levens)einde 闌 [闌] en verwijst naar een uitspraak van Confucius: "als er eendracht is dan ruikt men orchideeën."

Perzik: (t'ao) 桃 [tao] symbool voor lang leven; één van de drie vruchten van overvloed.

Pioen: (mu tan) 牡丹 [mudan] symbool voor rijkdom en aanzien.

Pijnboom: (sung) 松 [song] symbool voor lang leven.

Pruim: (mei) 梅 klinkt als: steeds weer 每 of als: prachtig, goed, heerlijk, bewonderenswaardig 美

Ranken: (wan) 蔓 klinkt als: 10.000 萬 [万], 卍 of als: bijzonder overdadig groeien 苑 of als: buigen, draaien 灣 [湾].

Roos: (mei kuei hua) 玫瑰花 [meiguihua] of Ch'iang Wei 薔薇微 [薔薇 qianwei] symbool voor 'het hele jaar door'.

Tijgerlelie: (po ho) 百合 [baihe] zie 'lotus'.

Vingercitroen: (fo shou) 佛手 klinkt als 'geluk' 福 en 'lang leven' 壽 [寿]. Verder één van de drie vruchten van overvloed (veel geluk).

Wilde appel: (hai t'ang) 海棠 t'ang = ontvangsthal (uw huis) 堂.

Wu t'ung boom: 梧桐 [wutong]. Hiervan gebruikt men de tweede lettergreep voor het begrip 'gelijk' 同.

Zaad: (tzu) 籽 [zi] klinkt als: kind 子 of als: 1000 miljoen 秭.

Dieren:

Aap: (hou) 猴 klinkt als: markies (adelsrang) 侯. Verder het negende sterrenbeeld in de cyclus van twaalf. Daarnaast bekend als 'Koning Aap', een figuur uit de literatuur en de Chinese opera.

Bij of wesp: (feng) 蜂 klinkt als: overvloed, vruchtbaar, veel (vet) 豐 [丰] of als: adellijke titel, eerbewijzen of een leengoed ontvangen 封 of als: inkomen van de staat 俸.

Eend (niet te verwarren met mandarijneend): 鴨子 [鸭子 yazi] mannelijke prostitué.

Ekster: (hsi ch'iao) 喜鵲 [喜鹊 xique] hsi = vreugde, plezier, blijheid 喜; de ekster pikt = ch'iao ch'ien = bevordering ontvangen 喬遷 [乔迁].

Goudvis (chin yü) 金魚 [金魚 jinju] klinkt hetzelfde als goud en jade 金玉 of goud in overvloed 金餘 [金余]. Zie ook 'vis'.

Haan: (kung chi) 公雞 [公 鸡 gongji] (het eerste karakter betekent ook 'hertog', de hoogste adellijke titel). Het tiende sterrenbeeld in de cyclus van twaalf. De eerste lettergreep klinkt als: verdienste 功 of als: respectvol, eerbetoon 恭. De tweede lettergreep klinkt als: genereren, voorraad opbouwen 積 [积] of als: toenemen, stijgen 躋 [跻] of als: vreugde, gunstig, gelukkig, goed 吉 of als: kans 機 [机] of als: jaar of periode van twaalf jaar 紀 [纪] of als: heel jaar 稔 of als: goede resultaten 勳.

Hanenkam: (kuan) 冠 klinkt als: beambte, mandarijn 官 of als: haartoefjes op kinderhoofd 卵 of als: streng van 1000 munten 貫 [贯].

Het kraaien van de haan: (ming) 鳴 [鸣] klinkt als: faam, naam, reputatie 名.

Hert: (lu) 鹿 symbool voor lang leven, maar is ook homoniem met: geluk, welvaart, hoog inkomen, ambtenaren salaris 祿 [禄]. In Zuid-China wordt 'hert' (lu) hetzelfde uitgesproken als het getal zes (liu) en dat verwijst naar hemel, aarde en de vier windrichtingen.

Kat: (mao) 貓 [猫] klinkt als: grijsaard tussen de 80 en 90 jaar 耄.

Kip (niet te verwarren met 'haan'): vrouwelijke prostituee.

Kraanvogel: (ho) 鶴 [鹤 he] symbool voor lang leven, maar ook homoniem met: zijden die verbonden zijn 合. In Zuid-China (in combinatie met een hert): de hele wereld.

Luipaard: (pao) 豹 [bao] klinkt als: aankondigen 報 [报].

Mandarijneend: (yuan yang) 鴛鴦 [鴛 鸯 yuanyang] symbool voor echtelijke trouw en liefde.

Olifant: (hsiang) 象 [xiang] klinkt als zegeningen 祥. Doorgaans het rijndier van boeddhistische goden. Op een olifant rijden klinkt als: 'vreugde en zegeningen' (zie onder 'varia').

Os: (niu) 牛 rijndier van meestal taoïstische goden. Ook het tweede sterrenbeeld in de cyclus van twaalf.

Panter: zie 'luipaard'.

Rat: (shu) 鼠 eerste dierenriemteken in de cyclus van twaalf.

Reiger - de kleine reiger van de rijstvelden: (lu) 鷺 [鹭] klinkt als: (uw) pad, (uw) weg 路.

Schildpad: (kuei) 龜 [龟 gui] symbool voor lang leven.

Spin: (hsi) 蟻 klinkt als: vreugde, plezier, blijheid 喜.

Tijger: (lao hu) 老虎 beschermer tegen boze geesten, met name voor kinderen. Verder is de tijger het derde dierenriemteken in de cyclus van twaalf en het rijndier van diverse goden. In Zuid-China ook uitgesproken als 'fu' en daarmee uitwisselbaar met 'vleermuis'.

Vis: (yü) 魚 [鱼] klinkt als: overvloed 餘 [余] of als: overtreffen 踰 (zie ook 'goudvis').

Vleermuis: (fu) 蝠 symbool voor lang leven, maar ook homoniem met: rijkdom 富 of: overvloed 阜 of: geluk 福. Vijf vleermuizen staan voor de vijf zegeningen (leven, rijkdom, gezondheid, oog voor het goede en een zachte dood).

Vleermuis: (pien) 蝙 [bian] klinkt als: blijdschap 忭.

Vlinder: (tieh) 蝶 [die] klinkt als: hoogbejaarde tussen de 70 en 80 jaar 耄.

Wesp: zie: 'bij'.

Wilde kat: zie 'luipaard'.

Zilverfazant: (pai hsien) 白鸚 [白 鸚 baixian] klinkt als: vrije tijd, lekker niets doen 白閒.



Mandarijneenden met het karakter voor 'dubbel geluk'



De Ju-I scepter

Voorwerpen:

Boot: zie 'schip'.

Doosje: (ho) 盒 [he] klinkt als: (in) harmonie, vrede 和 of als: eendracht, samenvoegen, in harmonie brengen 合.

Drievoet - een drievoetige wijnkelk voor offers: (chüeh) 爵 [jue] (dit zelfde karakter betekent ook: waardigheid, rang of adelstand).

Fluit: (ti) 笛 [di] attribueert van één der acht onsterfelijken.

Gordel: zie 'riem'.

Gaaskap: (kuan) 冠 [guan] klinkt als: mandarijn, ambt, in aanzien 官. 'De gaaskap ontvangen' betekent: 20 jaar oud (volwassen) zijn.

Hellebaard: (chi) 戟 [ji] klinkt als: graad of rang 級 [级] of als: verlenen 給 [给] of als: ontelbaar 濟 [济] of als: geluk, voorspoed (dubieus) 吉.

Helm: (k'uei) 盔 [kui] klinkt als: beste, opper-, baas (verwijst ook naar hen die de examens het beste hebben afgelegd) 魁.

Ju-I (scepter): 如意 [ruyi] 'zoals u wenst'.

Kistje: zie 'doosje'.

Klanksteen: (ch'ing) 磬 [qing] klinkt als: zegen, feliciteren, vieren, belonen 慶 [庆].

Kleppers: (yin yang pan) 陰陽板 [阳 阴 板 yinyangban] attribueert van één der acht onsterfelijken.

Klok: (chung) 鐘 [钟 zhong] klinkt als: treffen, lukken, (examen) behalen 中.

Koker met trommelstokken - muziekinstrument: 魚鼓 [鱼 鼓 yugu] attribueert van één der acht onsterfelijken.

Korf: zie 'doosje'.

Kruk: attribueert van één der acht onsterfelijken.

Lampion: (teng) 燈 [灯 deng] klinkt als: promotie, graad, stap, trede 等.

Lint: zie 'gordel'.

Mand: zie 'doosje'.

Mondorgel: (sheng) 笙 klinkt als: in rang stijgen, promoveren, bevorderd worden 升, 陞 of als: voortbrengen, geboren (laten) worden, geleerde 生 of als: stijgen, vredig 昇.

Munt: (ch'ien) 錢 [钱 qian] geld, maar ook: rijkdom.

Penseel: (pi) 筆 [笔 bi] klinkt als: nodig zijn, maar is ook een term om iets te benadrukken 必

Pint: (sheng) 升 klinkt als: stijgen 升, 陞, 昇 of als: voortbrengen 生 of als veel 牲.

Riem: (tai) 帶 [带 dai] klinkt als: generatie, nageslacht, opvolging 代. Het eerste karakter wordt ook gebruikt voor: dragen, wikkelen (als een rivier).

Schip: (ch'uan) 船 [chuan] klinkt als: overleveren, doorgeven, voortplanten 傳 [传].

Schoen: (hsieh) 鞋 [xie] klinkt als: samen, harmoniëren 諧 [谐] of als: gezamenlijk, verenigd 偕, 協 [协].

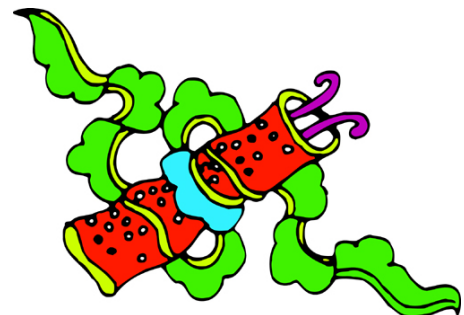
Spiegel van brons of koper: (t'ung ching) 銅鏡 [铜 鏡 tongjing] hiervan wordt de eerste lettergreep gebruikt voor: gemeenschappelijk, gemeenzaam 同.

Steen: (shih) 石 [shi] symbool voor duurzaamheid.

Vaas: (p'ing) 瓶 [ping] klinkt als: rust en orde 平.

Waaier: (shan) 扇 klinkt als: perfect, voortreffelijk 善. Verder attribueert van één der acht onsterfelijken.

Zadel: (an) 鞍 klinkt als: rust, vrede 安.



Koker met trommelstokken

Zwaard: (chian) 劍 [jian] attribueert van één der acht onsterfelijken en van talloze demonenuitbanners.

Varia:

Boeddha: (fo) 佛 wordt in sommige delen van China uitgesproken als 'fu'; zie 'vleermuis'.

Het berijden van een dier (ch'i) 騎 [ji] is uitwisselbaar met: vreugde, gunstig, gelukkig 吉.

Getijde: (ch'ao) 潮 [chao] klinkt als: hof 朝.

Karakters: vooral Shou (lang leven) 壽 [shou], Fu (geluk) 福 en Shuang Hsi (dubbel geluk) 囍 [shuangxi] worden vaak afgebeeld. Het laatste karakter vooral bij huwelijken of Valentijnsdag.

Omgekeerd: (tao) 倒 [dao] klinkt als: (ergens) aankomen, bereiken, arriveren 到.

Rood: (hong) 紅 [hong] klinkt als: enorm (veel) 弘, 宏, 閔 [min], 鴻 [hong].

Groen: (lu of lü) 綠 [lu] klinkt als: geluk, welvaart, hoog inkomen, ambtenaarsalaris 祿 [lu].

Swastika: (wan) 卍 symbool voor ontelbaar of eeuwig (letterlijk 1000 miljoen / 1 miljard). Zie ook bij 'ranken'.

Wit: (pai) 白 [bai] klinkt als: graaf (ook respectvolle aanspreektitel) 伯.

Zee: (hai) 海 verwijst naar 'een zee van geluk'; zie ook 'getijde'.



Tot slot nog een afbeelding (in dit geval van een omslag van een Chinese almanak) om te testen of u alle symbolen herkent na het lezen van het voorgaande.

Het zijn de drie sterrengoden Shou Hsing, Lu Hsing en Fu Hsing (壽星, 祿星 en 福星) [Shouxing, Luxing en Fuxing]; twee spelen een spelletje en de derde kijkt toe.

Deze omschrijving vergt geen specifieke kennis, maar wij hopen dat nu ook andere zaken opvallen zoals: de vleermuizen, het trio van pijnboom, steen en kraanvogel, de pioen, het hert, de hanenkamplant, de Ju-I (scepter), de bamboe, het gestileerde Shou-karakter en de kleuren van de mantels.